

SKOLAS KLIMATS VISPĀRĒJĀS UN PROFESIONĀLĀS IZGLĪTĪBAS IESTĀDĒS LATVIJĀ; DIREKTORA SKATUPUNKTS

SCHOOL CLIMATE IN GENERAL AND VET SCHOOLS IN LATVIA; PRINCIPALS' PERSPECTIVE

Mg.sc.edu, mg.paed Kaspars Kiris, LU 81.konference, 2023

IEVADS

- Ņemot vērā pēdējās desmitgades izmaiņas Latvijas izglītības finansējuma un satura modeļos, izaicinājumiem, kas saistīti ar izglītības prestižu un skolotāju vidējā vecuma palielināšanos, OECD TALIS 2. ciklā 2013. gadā pamatskolu skolotāji un skolu direktori sniedza augstu vērtējumu par savu skolu, kā pievilcīgu un iesakāmu darba vidi, kas arī turpinājās pētījuma 3. posmā 2018. gadā (Geske, 2020).
- Paralēli TALIS 2013. gadā notika nacionālā līmeņa aptauja TALIS PROF 2013, kurā tika aptaujāti profesionālās izglītības iestāžu direktori un skolotāji, izmantojot pamataptauju, papildinātu ar specifiskiem profesionālās izglītības jautājumiem.
- OECD TALIS 2018. gada 3. ciklā tika aptaujāti tikai pamatskolu skolotāji un direktori, līdz ar to informācija par profesionālo izglītību nebija pieejama.
- Lai veiktu turpmākos pētījumus profesionālās izglītības iestāžu darbības uzlabošanā svarīgi bija noskaidrot, vai skolas iekšējais klimats ir labvēlīgs, lai turpmāko darbības uzlabošanas akcentu varētu likt uz ārējiem apstākļiem.

MĒRĶIS UN UZDEVUMI

- Pētījuma mērķis: noskaidrot Latvijas pamatskolu un profesionālās izglītības iestāžu viedokli par jautājumiem, kas saistīti ar savas vadāmās iestādes klimatu.
- Pētījuma hipotēze: skolu vadītāju viedoklis par sevis vadītās iestādes klimatu nav atkarīgs no iestādes tipa (vispārējās vai profesionālās izglītības iestāde).
- Uzdevumi bija:
  - ✓ analizējot avotus noskaidrot skolas klimatu raksturojošas īpašības,
  - ✓ izvirzīt jautājumus aptaujā, kas atbilst izvirzīto īpašību indikācijai
  - ✓ analizējot OECD TALIS 2013 un OECD TALIS 2013 PROF datus noskaidrot, vai vispārējās izglītības un profesionālās izglītības iestāžu vadītāju viedokļi par skolas klimatu atšķiras
  - ✓ analizējot OECD TALIS 2018 un autora adaptētas profesionālās izglītības iestāžu vadītāju 2022. gada aptaujas datus noskaidrot, vai vispārējās izglītības un profesionālās izglītības iestāžu vadītāju viedokļi par skolas klimatu atšķiras

SKOLU DIREKTORU IETEKME UZ SKOLAS KLIMATU

- Viens vadītājs var negūt panākumus vairākās iestādēs – iestāžu specifika

(O'Leary & Pulakos, 2011)

- Darba rezultātu uzlabošanā jāpievērš uzmanība darbinieku saskarsmes atvērtībai un kultūrai

(Ock & Oswald, 2015)

- Jo lielāka skolu autonomija un pašnoteikšanās, jo modernāka mācību vide

(De Toni & De Marchi, 2023)

- Lai arī vadītāja-administrators loma nav noliedzama, tomēr jāveicina vadītāja – līdera attīstība skolās. Būt par skolas līderi ir māksla.

(Clipa & Honciuc, 2020)

SKOLU DIREKTORU IETEKME UZ SKOLAS KLIMATU

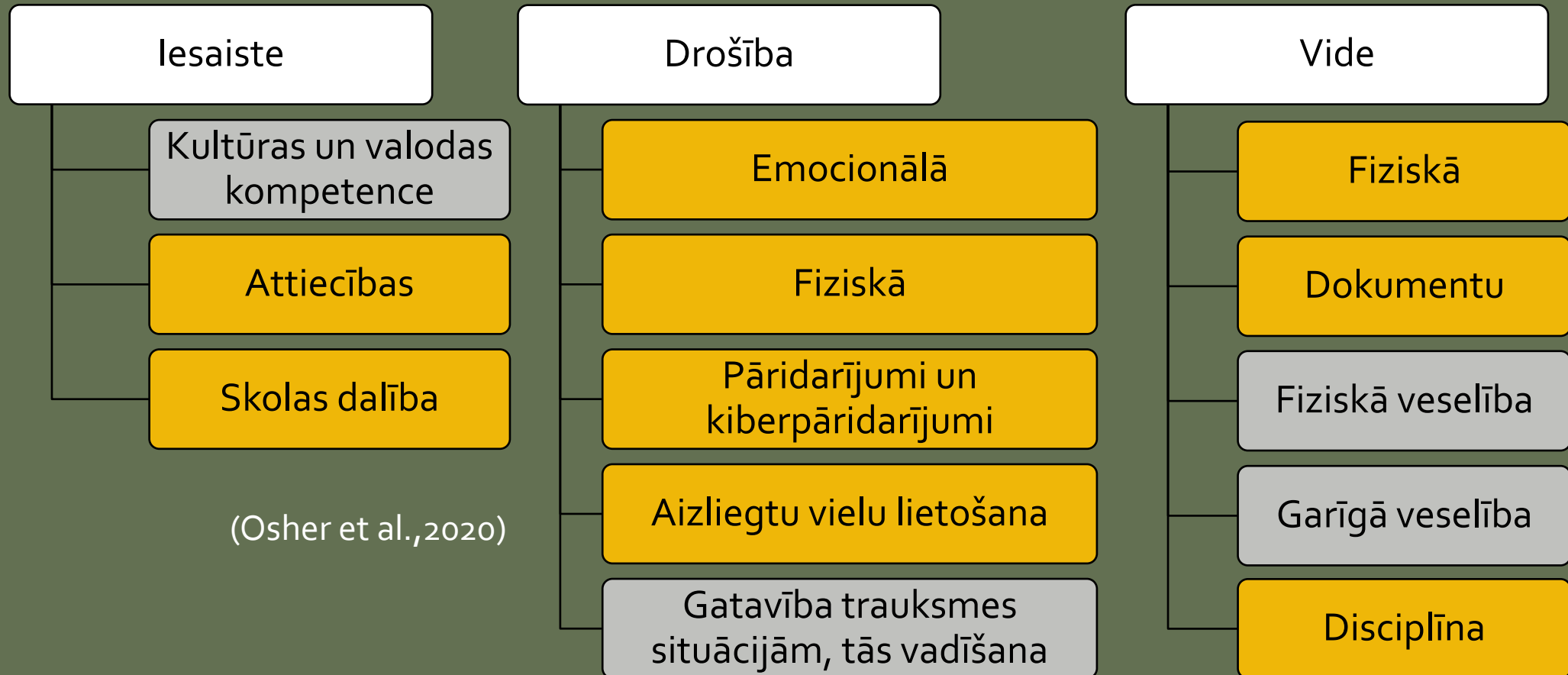
- Direktors kā katalizators skolas mācību vides uzlabošanā, radot efektīvu mācīšanas un mācīšanās procesu
- Efektīva skolas vadība veicina skolēnu akadēmiskos un sociālos panākumus
- Svarīgi ir ziņot par skolas uzlabojumiem un skolēnu sasniegumiem
- Veidot panākumus atbalstošu vidi
- Svarīga ir vadītāja attīstība un iestādes attīstības redzējums
- Svarīgas ir organizācijas kultūras vērtības

(Smith et al., 2020)

- Iesaiste un atgriezeniskā saite skolotājiem pozitīvi ietekmē motivāciju, kas uzlabo darba kvalitāti

(Van Beurden et al., 2021, Smith et al., 2020)

SKOLAS KLIMATU IETEKMĒJOŠI FAKTORI

JAUTĀJUMU ATLASE

Atlasīti 44 apgalvojumi (2013) un 45 apgalvojumi (2018 un 2022) tēmu kategorijās:

- 1) lēmumu pieņemšana un kolektīvā pārvalde
- 2) lietas, kas skolā pietrūkst fiziskie, personāla, metodiskie līdzekļi
- 3) skolēnu rīcība, kas novērota
- 4) darbinieku stresa izraisītāji
- 5) attieksme pret profesiju un darba vietu

DIREKTORU VIEDOKLIS PAR DARBU SAVĀ SKOLĀ

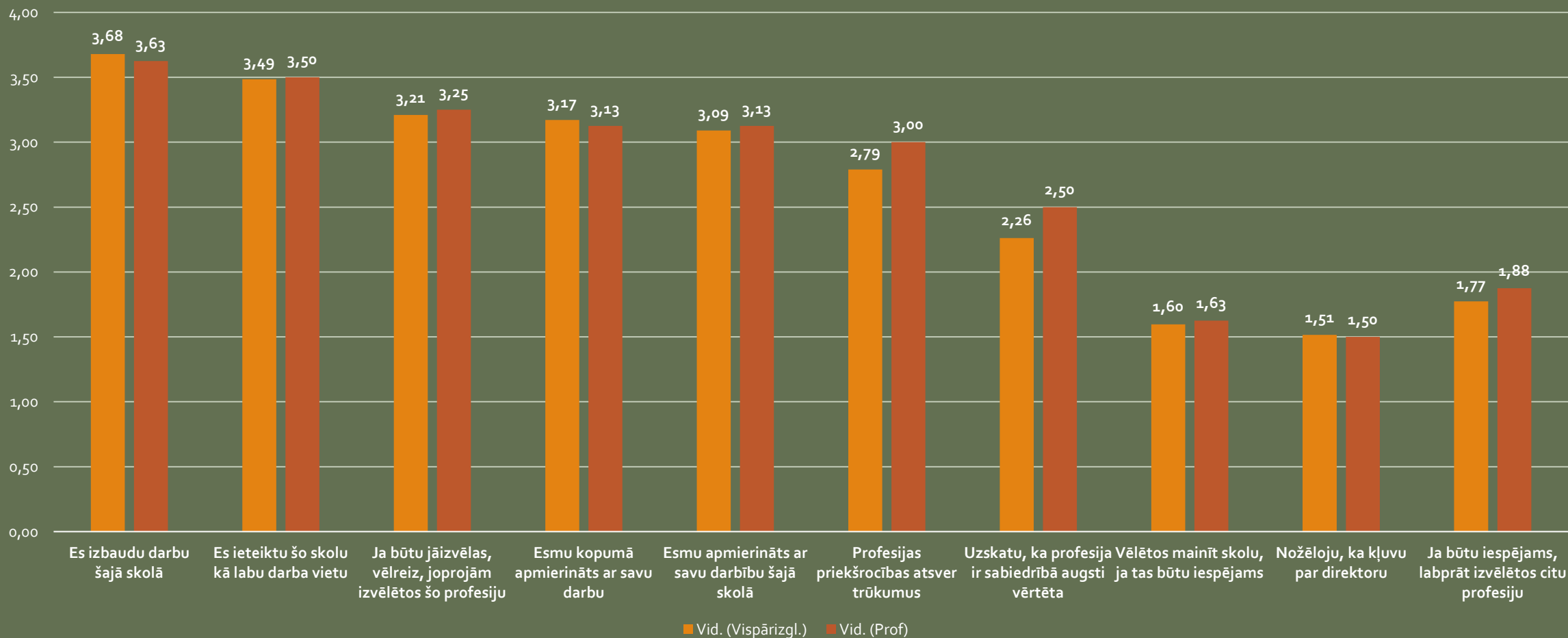
Tabula 1. Skolu direktoru viedokļi par savu darbu skolā, vidējās vērtības, OECD TALIS 2013, 2018 dati, alternatīvas aptaujas 2022 dati

	Vispārizglītojošās		Prof.	
	Vid. (Vispārizgl.)	S.n.	Vid. (Prof)	S.n.
Es izbaudu darbu šajā skolā	3,68	,53	3,63	,74
Es ieteiktu šo skolu kā labu darba vietu	3,49	,60	3,50	,53
Ja būtu jāizvēlas, vēlreiz, joprojām izvēlētos šo profesiju	3,21	,66	3,25	,71
Esmu kopumā apmierināts ar savu darbu	3,17	,47	3,13	,64
Esmu apmierināts ar savu darbību šajā skolā	3,09	,43	3,13	,64
Profesijas priekšrocības atsver trūkumus	2,79	,73	3,00	,76
Uzskatu, ka profesija ir sabiedrībā augsti vērtēta	2,26	,62	2,50	,93
Vēlētos mainīt skolu, ja tas būtu iespējams	1,60	,64	1,63	,74
Nožēloju, ka kļuvi par direktoru	1,51	,58	1,50	,76
Ja būtu iespējams, labprāt izvēlētos citu profesiju	1,77	,72	1,88	,83

DIREKTORU VIEDOKLIS PAR DARBU SAVĀ SKOLĀ

Attēls 1. Skolu direktoru attieksme pret savu darbu, TALIS 2018, aptaujas 2022 dati

METODE

- 1) Izvēlētas vadītāju grupas (2013. gada dati) :
  - a) vispārējās izglītības iestādes direktors (n=111)
  - b) profesionālās izglītības iestādes direktors (n=36)

- 2) Izvēlētas vadītāju grupas :
  - a) vispārējās izglītības iestādes direktors (2018.gada dati, n=133)
  - b) profesionālās izglītības iestādes direktors (2022.gada dati, n=8)

Instruments: Kolmogorova-Smirnova tests

Datu apstrādes un demonstrācijas instrumenti: IBM SPSS 22, MS Excel 2016

Atlasīti skalas tipa jautājumi, kas saistīti ar skolas klimatu (pētījumā atzīmēti kā izglītības vides jautājumi)

Izvirzīta hipotēze, ka rezultāti katrā pārī abām grupām ar ticamību 95% neatšķiras.

REZULTĀTI

- Atlasīti 44 apgalvojumi (2013) un 45 apgalvojumi (2018 un 2022)
- 41 apgalvojumos (2013) un 41 apgalvojumos (2018 un 2022) statistiski nozīmīga atšķirība netika novērota
- 2 apgalvojumi, kuros hipotēze tika noraidīta, bija minēti, kā atšķirīgi abās mērījumu reizēs
- Tātad šīs atšķirības ir permanentas:
  - ✓ Profesionālās izglītības skolotāju trūkums
  - ✓ Skolēnu narkotisko vielu un alkohola lietošanas biežums
- 3 apgalvojumos atšķirības tika novērotas tikai vienā mērījuma reizē

ATŠĶIRĪBAS

Tabula 2. Skolu direktoru viedokļu atšķirības skolas klimata jautājumos, vidējās vērtības, OECD TALIS 2013, 2018 dati, alternatīvas aptaujas 2022 dati

	Profesionālo priekšmetu skolotāju trūkums	Skolēnu narkotisko vielu un alkohola lietošanas biežums	Skolēnu neattaisnota kavēšana	Skolēnu fiziska vardarbība	Mācību materiālu trūkums vai neatbilstība (darba burtnīcas utml.)
Visp.izgl 2013 (n=111)	1,27	1,32	3,17	1,67	2,11
Prof. 2013 (n=36)	2,11	2,08	3,75	1,44	2,50
Visp.izgl 2018 (n=135)	1,24	1,24	nv	1,58	1,66
Prof. 2022 (n=8)	2,38	1,88	nv	1,00	2,63

REZULTĀTI

- Pētījuma mērķis: noskaidrot Latvijas pamatskolu un profesionālās izglītības iestāžu viedokli par jautājumiem, kas saistīti ar savas vadāmās iestādes klimatu.
- Pētījuma hipotēze: ir apstiprināta
- Uzdevumi bija:
  - analizējot avotus noskaidrot skolas klimatu raksturojošas īpašības,
  - izvirzīt jautājumus aptaujā, kas atbilst izvirzīto īpašību indikācijai
- analizējot OECD TALIS 2013 un OECD TALIS 2013 PROF datus noskaidrot, vai vispārējās izglītības un profesionālās izglītības iestāžu vadītāju viedokļi par skolas klimatu atšķiras
- analizējot OECD TALIS 2018 un autora adaptētas profesionālās izglītības iestāžu vadītāju 2022. gada aptaujas datus noskaidrot, vai vispārējās izglītības un profesionālās izglītības iestāžu vadītāju viedokļi par skolas klimatu atšķiras

SECINĀJUMI

- Skolas klimats ietver sevī vairākas īpašību grupas. Pēc Osher et al. Tās būtu grupas: iesaiste, drošība un vide
- Skolas klimatam ir pozitīva ietekme uz skolotāju un direktoru vēlmi strādāt ar augstāku atdevi
- Skolas klimatam ir pozitīva ietekme uz skolēnu sasniegumiem un labizjūtu
- Skolotāju viedoklis par savas skolas klimatu ir pozitīvs
- Direktoru viedoklis par savas skolas klimatu ir pozitīvs
- Viedokļi pat ir labāki par Baltijas jūras reģiona valstu direktoru un skolotāju viedokļiem
- Aplūkotajos 2 pētījuma posmos būtiskas atšķirības vispārizglītojošo un profesionālo skolu direktoru viedokļos netika atrastas
- Atrastajām atšķirībām daļēji ir iestādes specifikas iemesli, piemēram profesionālās izglītības skolotāju trūkums vai mācību līdzekļu trūkums
- Pētījuma uzdevumi veikti sekmīgi
- Pētījuma hipotēze: «skolu vadītāju viedoklis par sevis vadītās iestādes klimatu nav atkarīgs no iestādes tipa (vispārējās vai profesionālās izglītības iestāde)» ir apstiprināta

IEROBEŽOJUMI UN TURPMĀKIE PĒTĪJUMI

- Ierobežotu resursu gadījumā skolu attīstībā vairāk jāfokusējas uz skolu ārējās vides attīstību protams saglabājot jau sasniegto skolas klimata jautājumos
- 2022. gada dati norāda tendenci, vispārināšanai respondentu skaits varētu būt lielāks
- 2022. gada pētījumu nav pamata paplašināt, jālūkojas ārējās vides virzienā, lai pētītu profesionālās izglītības skolu nākotnes attīstības virzienus
- Nākamajā TALIS pētījuma ciklā būtu ļoti lietderīgi veikt paralēlu TALIS pētījumu nacionālā līmenī,
  - ✓ jo profesionālās izglītības iestādes sastāda lielu vidusskolas vecuma skolēnu izglītošanas proporciju
  - ✓ valsts līmeņa plānošanā šāds instruments ir ļoti nozīmīgs
  - ✓ atsevišķos jautājumos nevar veikt salīdzināšanu visu skolu līmenī, tomēr ir ļoti daudz jautājumu, kur vismaz nacionālā līmenī var veikt datu salīdzināšanu, jo runā ir par vienotu izglītības sistēmu

AVOTI

- De Toni, A., F. & De Marchi, S. (2023). *Self-Organised Schools : Educational Leadership and Innovative Learning Environments*. Routledge.
- Geske, A. (2020). Starptautiskā mācību vides pētījuma OECD TALIS 2018 rezultāti: skolotāji un skolu direktori – vadība un līderība, novērtēšana un atsauksmes par darbu, apmierinātība ar darbu. https://www.ipi.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/ipi/Publikacijas/TALIS2018ZinojumsC.pdf
- O’Leary, R., & Pulakos, E. (2011). Managing Performance Through the Manager–Employee Relationship. *Industrial and Organizational Psychology*, 4(2), 208-214. doi:10.1017/S1754942600002741
- Ock, J., & Oswald, F. (2015). Managing the Interpersonal Aspect of Performance Management. *Industrial and Organizational Psychology*, 8(1), 111-119. doi:10.1017/iop.2015.8
- Osher, D., Neiman, S., Williamson, S. (2020). School Climate and Measurement, National Association of State Boards of Education
- Smith, P., A., Escobedo, P., Kearney S., K. (2020). Principal Influence: A Catalyst for Positive School Climate. *International Journal of Education Policy & Leadership* 16(5). URL: 10.22230/ijep.2020v16n5a961
- Van Beurden, J., Van Veldhoven, M., & Van De Voorde, K. (2021). How employee perceptions of HR practices in schools relate to employee work engagement and job performance. *Journal of Management & Organization*, 1-19. doi:10.1017/jmo.2021.66